

Le face gropuța largă
Să intre compania-ntreagă.
Colecția PETRU ȘTEȚIU, Sârbi, 1990.
De la Voichița Nemeș, 18 ani.

2607

Înălțate Împărate,
Pune pace, nu te bate
Cu cătane ne-nvățate;
Nu te-or bate taberile
Că te-or bate lacrămile,
Lacrămile maicilor,
Suspînul mândruțelor
De dorul feciorilor.

Colecția PETRICĂ SCĂUNAȘU
De la Vasile Tămășan, 81 ani, 1974,
Oarța de Sus

2608

Uscă, Doamne, ce-i usca,
Uscă hirul paiului
Și condeiu neamțului,
Să nu poată neamțu scrie
Feciorii la cătănie.
Ș-o scris cărți în multe părți,
Ș-o scris cărți încornurate
La bdirăii di pe sate
S-aleagă boii de grași
Și feciorii cei cinași,
S-aleagă brazii din munte
Și feciorii cei de frunte.

Colecția PETRICĂ SCĂUNAȘU
De la Vasile Tămășan, 81 ani, 1974,
Oarța de Sus

2609

Tăt am zîs: mă duc, mă duc
Și mândra nu m-o crezut.
Da' amu mă poate crede
Că m-am dus și nu mă vede.
Eu de-aici mă duc cu dor
Ca lunița p'ângă nor,
Eu de-aici mă duc cu jele
Ca lunița p'ângă stele.

Colecția MARIANA P. ȘTEȚIU, Budești
De la Ioan Marinca, 56 ani, 2000.

2610

Bărbate, cânepa-i coaptă,
Io-s beteagă de-s mai moartă,
Ie coasa și o cosé,
De boală mă mântuie.
Și o cosé mai pe sus
Să-mi mai rămâie de-un fus,
Să mă duc în șezătoare
Să nu zică că-s putoare.
Și o-ncarcă pe tri cară
Și o du în jos la țară:
Să nu-i pui prețu pre mare -
S-o cumnere orișicare.

CORINA ISABELLA CSISZAR

Obiceiuri pastorale din Maramureș

În viața unui popor, ocupațiile reflectă condiția esențială din punct de vedere economic. Maramureșul a fost până nu demult o "țară" de țărani și este firesc că din această perspectivă ocupațiile să fie specifice acestei categorii sociale, evident condiționate de mediul natural și de factorii socio-istorici.

Alături de agricultură, creșterea animalelor a fost și este una dintre ocupațiile de bază ale țăranilor maramureșeni.

Obiceiurile legate de această ocupație și o multitudine de credințe și practici magice care s-au păstrat până nu demult - aprinderea focului viu la stână, variantele "Mioriței", descântecurile pentru sănătatea animalelor etc. - se constituie ca argumente ale vechimii păstoritului și creșterii animalelor în zonă.

Simbolistica păstorului cuprinde un sens de înțelepciune intuitivă și experimentală. Păstorul simbolizează veghea; funcția sa presupune exercitarea constantă a vigilenței: este treaz mereu, vede și aude totul. Din această cauză el este comparat cu soarele care vede totul, și cu regele. Păstorul este întotdeauna în trecere. Față de turma sa, păstorul exercită o protecție legată de cunoaștere. Știe ce hrană le trebuie animalelor care-i sunt încredințate. Este un observator al stelelor, cerului, soarelui; poate prevedea timpul. Distinge zgomotele și aude venind lupii sau behăind oaia rătăcită. Din cauza acestor funcții diferite pe care le exercită, el apare ca un înțelept a cărui funcție se sprijină pe contemplare și viziune interioară. Într-o manieră mai directă, păstorii, opuși agricultorilor, înseamnă civilizația nomadă asociată spațiului și civilizația sedentară prizonieră a timpului.

"Eu sunt păstorul cel bun", spune Iisus (Ioan, 10, 11 și urm.), nu un simbriaș, ci acela căruia îi aparțin oile și este gata să moară pentru ele.

Simbolismul din Evanghelia al păstorului și al turmei sale este binecunoscut; este acela al șefului spiritual ce călăuzește masa discipolilor săi pe Calea adevărului și a mântuirii, alergând în căutarea oii rătăcite.

Mielul (oaia) reprezintă o manifestare a puterii primăverii; el întrupează triumful reînnoirii, victoria ciclică a vieții asupra morții. Însăși această funcție arhetipală face din el victima propițatorie prin excelență, cel care trebuie sacrificat spre a-ți asigura propria mântuire.

Mielul reprezintă animalul de sacrificiu folosit la toate împrejurările, dar mai ales cu ocazia înnoirii.

Țâșnirea sângelui mântuitor al lui Christos pe cruce nu este lipsit de legătură cu sângele izbăvitor al mielului sacrificat, cu care evreii ung usciorii și pragul de sus al ușii pentru a îndepărta forțele răului de la casa lor (Jean Chevalier, Alain Gherbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. II-III, Ed. Artemis, p. 300).

Atunci când Ioan Botezătorul a zis văzându-l pe Iisus: "Iată mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii", spusele lui trimit cu siguranță, măcar parțial, la tema sacrificiului.

La sfârșitul lunii aprilie sau începutul lunii mai, întotdeauna după sărbătoarea pascală, proprietarii de oi se *însâmbrează*, adică se întovărășesc pentru a face stâna.

Sunt aleși ciobanii după înfățișare, suflet, după ochi - "să nu aibă ochi răi cu care ar putea să deoache". Ei trebuie să fie curați, harnici și cu mână bună la muls. Cel care are oi mai multe este ales *gazdă de stână*.

Bine o zîs cine o zîs:

Nu-i bun numa la hulpti.

Dintre păcurarii mai bătrâni și mai pricepuți se alege *vătavul* care prepară brânza și are grijă de toată stâna până la desfacerea ei, când se întorc oile de la munte.

Stâna se face de regulă marțea, joia sau sâmbăta, în această zi proprietarii întovărășiți se pregătesc pentru praznicul câmpenesc al primăverii. Gospodinele prepară bucate alese iar proprietarii de oi fac staulul și strungile, coliba și comarnicul.

La sâmbra participă toți proprietarii. Se zice că-i bine ca în noaptea premergătoare să se întrețină relații sexuale, crezându-se că vor fi copii foarte deștepti.

Sâmbra se face când este lună plină, crezând că îs pline țâțele oilor ca luna (De la Mihaela Chișu, 30 ani, Baia Borșa, 2003).

Inventarul pastoral se constituie dintr-un vas mare de lemn numit puțină și unitatea de măsură numită carâmb, precum și un jintalău.

După mulsul oilor, se înconjoară de trei ori târla, având în frunte un copil, de obicei strungarul, care ține în mână o cruce din ramuri de mesteacăn sau altă verdeață, împodobită cu flori. Se realizează cercul magic, merit să ferească oile de primejdii. Oile sunt stropite cu apă proaspătă, pentru a le feri de deochi (Petre Lenghel-Izanu, *Daina, mândră, pân Bârsana*, Baia Mare, 1979, p. 117).

După acest ceremonial începe ospățul, într-o desăvârșită armonie și veselie. Se încinge o petrecere cu mâncare, băutură, ceterași, joc și hori, ținând până seara târziu și continuând până a doua zi la casa gazdei de stână. Aproximativ la o lună după stână, oile sunt urcate în munte. În zori de zi ele sunt scoase din adăpost, iar ultima oaie care trece este mulsă pe prag, cu mâinile încrucișate și picioarele așezate de o parte și de alta a pragului, zicându-se:

Eu te mulg,	Să nu ți-l pierzi,
Tu să te umpli	Să-l păstrezi
Și la țâță	La mielușei
Și la pântecel,	Și-apoi eu
Să-mi aduci	Când te-oi aduce
Doi mielușei,	Să ai lapte
Laptele	Bun și dulce

(De la Mihaela Chișu, 30 ani, Borșa, 2003)

După finalizarea acestui ritual, oile sunt numărate în ordine descrescătoare și sfințite de către preot. După *alesul oilor*, cel mai vârstnic cioban, însoțit de alți doi ciobani mai tineri, alege cu ochii închiși o oaie din mijlocul turmei, pentru ca aceasta să fie sacrificată în semn de protecție și sănătate a oilor. Oaia respectivă este gătită și oferită celor săraci.

Stăpânii oilor au datoria de a posti timp de nouă zile după plecarea oilor la munte.

Ciobanul, îmbrăcat cu *smolenci* și având o botă păcurărească în mână, îl întruchipează pe Moise călăuzind turma înspre Canaan.

Oile sunt în grija ciobanului, acesta asigurându-le hrana, mulgându-le, curățind staulul și păzindu-le de lupi.

După alegerea terenului, se construiește stâna: coliba în două fețe, în două ape, făcută din patru pereți cu capetele îmbinate în cheotori. Aici dorm păcurarii pe priciuri. Tot aici se prepară cașul. Vatra, așezată în mijloc, este formată din două lespezi de piatră pe care se așează căpătâiele, iar lateral cujba și vârtejul. În fața colibeii se află comarnicul și strunga oilor (De la Petru Rednic, 35 ani, Oncești, 2003).

Din moși-strămoși, ajunși în munte, în fața colibeii se aprinde "focul viu", făcut de către ciobanul cel mai tânăr. Acesta nu trebuie să se stingă. Ziua se ține mocrnit, iar noaptea vâpaie. Când se coboară din

**I bolnav de moarte:
Mănâncă cât poate.**

Înapoi să n-o aduci
Că-mi mai pui o boală-n cruci.
Colecția MARIANA P. STEȚIU, Budești
De la Ioan Bud, 46 ani, 2000.

2611

Când eram nevastă nouă
Strângem cânepa pe rouă
Ș-amu n-aud nici când plouă;
Când eram nevastă bună
Strângem cânepa pe lună,
Auzem cum ptică brumă
Ș-amu n-aud nici când tună.
Colecția MARIANA P. STEȚIU, Budești
De la Ana Tămaș, 67 ani, 2000.

Strigături

Colecția AUGUSTIN MICU

Strigături de pe Someș

2612

Spune-mi, mândră, ce mi-ai dat
De-am lăsat caru-ncărcat
Și la tine-am alergat
După-un ptic de sărutat?
De la Silvia Pop, 59 ani, 1987, Cicârlău

2613

Părinte, popă Ilie,
Spovedește pe Mărie,
Da nu-i da canoane grele
Că jumătate-s a mele.
De la Victoria Mic, 68 ani, 1986, Merișor

2614

Câte fete-s cu mărgele
Tăte-s drăguțele mele,
Câte fete stau la joc,
Tăte-așteaptă să le joc,
Da' le joace boalile
Că mă dor picioarele.
De la Magdalena Bot, 68 ani, 1987, Cicârlău

2615

La cules de cucuruz
Spusu-ț-am, bade, ț-am spus
La mine să nu te uiți
Unde-or fi oameni mai mulți.
Unde-or fi mai puținei
Ochii tăi să fie-a mei.
De la Floare Vancea, 66 ani, 1987, Cicârlău

2616

Zadia lelii dinainte
Tulbură omu din minte.
De la Floare Vancea, 66 ani, 1987, Cicârlău

2617

Dragă-mi-i fata negruță
Că se urcă pe optincă
Și sărută fără frică.

De la Ileana Curtuzan, 61 ani, 1986, Cicârlău

2618

Tu leliță, scurtă, groasă,
Bună-ai fi de toc la coasă:
Zua te-aș purta cu mine,
Noaptea m-aș culca cu tine.

De la Victoria Ilojvai, 48 ani, 1986, Merișor

2619

Am o mândră
Da' nu-i mândră,
Da' mi-i dragă
Dip-ce-i blândă.

De la Ilie Cardoso, 64 ani, 1987, Merișor

2620

Cine-o-nceput dragostea
Tulbura-i-s-ar mintea
Cum s-o tulburat a mea
De când știi ce-i dragostea.

De la Reghina Tămaș, 57 ani, 1987, Merișor

2621

- Bade cu cămeșe ruptă,
Treci valea și mă sărută!
- Da' valea-i cu mărăcini,
N-o pot trece de străini
Și valea-i cu ptetricele
N-o pot trece de guri rele.

De la Reghina Tămaș, 57 ani, 1987, Merișor

2622

Mereț acasă, femei,
Și băgați la foc păstăi
C-or mere fetele bete
Ș-or mânca păstăi nefierte.

De la Victoria Mic, 68 ani, 1986, Merișor

2623

Ciudă mi-i pe asta treabă
Că s-o strâns atâta babă,
Alta-i știrbă, alta-i oarbă;
Vin și stau în gura șurii -
Gân(d)ești că-s mama pădurii.

De la Victoria Mic, 68 ani, 1986, Merișor

2424

Io la joc, mama la joc,
Mălaiu-i de joi pe foc,
Bate mâța cu vătraiu
De ce nu s-o copt mălaiu!

De la Victoria Mic, 68 ani, 1986, Merișor

munte, cel mai în vârstă păcurar stinge focul, luând un tăciune pe care-l păstrează până în următorul an. La aprinderea focului se rostește:

Măi focuț,
Eu te aprind
Să sii mare și voinic
Și să-mi luminezi turma
Laolaltă cu luna,
Da' să stai tăta noaptea

Să nu tragă lupti la ié;
Lupti de s-or aproptié
Tu să sii până la cer
Și de la cer mai în sus
Până luptii s-or si dus.

Când coboară oile din munte, există un adevărat ritual de stingere a focului: cel mai bătrân dintre ciobani stă cu spatele înspre foc și varsă apa peste umeri, o cană peste umărul stâng și una peste umărul drept, rostind:

Măi focuț, îți mulțămnesc
C-ai fost mare și măreț

Că mi-i tăta turma-ntreagă
Și de-aicea plec în grabă.

(De la Mihaela Chișu, 30 ani, Baia Borșa, 2003).

Vrăji și descântece la focul viu se făceau cu fire de păr smulse din cap în noaptea de Sânziene (De la Anuța Savu, 78 ani, Vișeu de Sus, 2003).

Ciobanii considerați feciori bătrâni sau holtei, își spală fața cu sânge de oaie, încercând prin acest ritual satanic să atragă fetele. Anuța Savu, o bătrână de 78 de ani, din Vișeu de Sus, povestește că într-o casă părăsită, pe la ora 11 noaptea, a apărut *Ciufu Pădurii*, încolăcită pe trunchiul unui copac. În jurul ei dansau toți flăcăii morți din sat. Flăcăii aveau înfățișări diabolice, copite de oaie și sânge de oi pe față. Una dintre femeile aflate pe cuptor, a fost despicată în bucăți, umplând pereții cu sânge; casa a luat foc, rămânând intact numai locul în care se aflau rămășițele femeii. Dimineța, în jurul copacului se afla o turmă de oi cu chip și picioarele dinapoi umane. Noaptea, întreaga turmă a tăcut, rămânând nemișcată. (De la Anuța Savu, 78 ani, Vișeu de Sus, 2003).

La primul muls, ciobanii se spală pe piele cu laptele oilor, după care îl împart câinilor pe săturate, aceștia conștientizând că este unica lor hrană. O turmă trebuie să aibă cel puțin opt câini, "opt ajutoare" nocturne. În momentul în care se pierde o oaie, ciobanii pornesc spre cele patru zări să o caute. În momentul în care este găsită, ciobanii se adună și iuiesc de bucurie.

Toamna, după ce coboară oile din munte, se face *alesul oilor*, de Sâmedru (26 octombrie), când au fost aduse turmele în "tomnatec", în hotarul satului. Acum e liber hotarul și nu-i bine să nu fie lăsate turmele la păscut de către proprietarii terenurilor, ciobanii îi blestemau. Se considera că l-ai refuzat pe Moise, fiind un mare păcat (De la Maria Rednic, 60 ani, Oncești, 2003). În ziua în care turma este separată și reîncredințată stăpânilor, putem vorbi de un ritual sferic: la plecarea în munte ultima oaie era mulsă pe prag, cu mâinile încrucișate; acum se repetă procedeul, dar este aleasă prima oaie din turmă, iar cu laptele obținut sunt stropite toate oile, precum și grajdul, făcându-se și semnul crucii, rostind:

Cum a dat lapte
Această oaie,

Așa să dați și voi
Cât îțr trăi.

(De la Anuța Savu, 78 ani, Vișeu de Sus, 2003).

Păcurarii, cu clopurile frumos împodobite cu flori de munte, *păstăiată*, sunt primiți sărbătorește de întreaga comunitate și poate începe petrecerea.

Nu te-ai diote**Că bine-ți umblă pârărița.**